

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

TVORBA ODBORNÉ PRÁCE

**studijní opora k předmětu
pro studenty kombinované formy studia
oboru Sociální patologie a prevence**

Doporučený semestr:	třetí
Prerekvizita:	není
Navazující předmět:	není
Kreditová dotace:	4
Ukončení předmětu:	zápočet
Garant předmětu:	doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.

Slovo úvodem

Tato studijní opora je studentům vystavena jako pomůcka v jejich prvních krůčcích při studování a samostatném vytváření odborných prací. Student, který přichází ze střední školy a v případě studentů kombinované formy studia studenti často přicházejí ze zaměstnání je osobností s určitou životní a studijní zkušeností, která mu může v mnohých případech velmi pomáhat. Jindy může být zase na obtíž.. Každý má jiné osobní zázemí, které mu pomáhá zvládat náročné okamžiky studia. Příchodem na vysokou školu se student začíná odborně profilovat. Tato odborná profilace by měla studenta vést až k hranicím současného poznání vědního oboru. Aby byl student platným aktérem edukačního procesu, pak se musí snažit sám vytvářet odborné portfolio svých aktivit, které jej popostrčí k objevování nových zákonitostí a postupů. Malým pomocníčkem v těchto snahách je i předmět tvorba odborné práce.

Studijní opora není pro studenta učebnicí nebo studijním textem, který by mu předkládal všechno vědění, které může studiem našeho oboru dosáhnout. Přináší mu však inspirace a rady v jaké literatuře studovat dále, nad čím se dále zamýšlet, které úkoly je potřebné splnit pro úspěšné zvládnutí předmětu a jaké organizační formy výuky můžeme v průběhu studia preferovat.

U každého z témat je zařazen soubor otázek a námětů k zamyšlení. Celý text je uzavřen harmonogramem studia předmětu.

Po absolvování předmětu

- Se bude student orientovat v metodologickém pojmosloví
- Bude mít student zkušenost s publikováním odborného textu
- Bude student umět sestavit strukturu výzkumu
- Bude znát rozdíly mezi odborným a neoborným jazykem
- Bude student umět pracovat ve virtuálním prostředí WebCT

Obsah studijní opory:

1. Výběr problematiky odborné práce a formulování tématu.
Vyhodnocení dosavadního stavu řešení problému.
2. Formulace cíle práce. Výběr a zdůvodnění metody
3. Harmonogram tvorby odborné práce. Struktura odborné práce a její varianty
4. Místo empirického šetření a jeho interpretace v odborném textu
5. Vlastní tvorba textu
6. Odkazování na zdroje odborných informací. Norma pro práci se zdroji informací a její výklad. Jazyková stránka - odborný styl
7. Formální úprava odborného textu: součásti a náležitosti příspěvku v seriálové aj. publikaci. Součásti a náležitosti samostatného odborného textu
8. Prezentace a obhajoba odborného textu v odborné veřejnosti

Motivační citace úvodem:

Studium vyžaduje přečtení velkého množství stránek textu: u *narrativních* a *diskursivních* vědních disciplín (což je většina disciplín sociálních a humanitních věd) by mělo jít o tisíce stran odborného textu v jednom studijním předmětu za semestr. Nikoliv několik set stran, ale několik tisíc stran. Může se to zdát mnoho, ale není to mnoho – jak ukáže následující vysvětlení. Přednášející profesor, který má k dispozici *dvouhodinovou* přednášku, disponuje čistým časem zhruba 100 minut. Kdyby svou přednášku z připraveného textu pouze předčítal tak rychle, aby studenti mohli jeho projev sledovat a rozuměli mu, musel by číst rychlostí přibližně jedné standardizované stránky formátu A4 za 3,5 minuty (standardizovaná stránka formátu A4 má 30 řádků a na každém řádku 60 znaků). K přečtení 10 stran by přednášející potřeboval asi 30 – 40 minut. Sto minut předčítání textu obsáhne zhruba 28 – 30 standardizovaných stran formátu A4. Jenže vysokoškolská přednáška není předčítání –

vyžaduje jinou techniku sdělování, nežli čtení: vyžaduje opakování důležitých pojmů, opakování důležitých výroku, zařazování "odlehčovacích" výrazů a pasáží, případně reakce na projevy posluchačů. Výsledkem je mnohem kratší sdělení, než v případě pouhého předčítání. Převedeno na standardizované stránky formátu A4 – *dvouhodinová vysokoškolská přednáška obsáhne maximálně zhruba 20 stran textu formátu A4, zpravidla méně.* – Jestliže je hodinová dotace přednáškového kurzu za semestr 28 hodin (což je obvyklý průměr), pak přednášející jako by přečetl 280 stran textu formátu A4, což je rozsah jedné menší knížky. V žádné ze sociálních nebo humanitních věd nelze jednosemestrální obsah studijního předmětu vtěsnat do tří set stran. Možná, že by to šlo, ale žádný student by takto náročnému textu neporozuměl a z hlediska pedagogického by takovýto text byl katastrofou. Skripta a učebnice sice tento rozsah mají (i menší), avšak v žádném případě neobsahují plné penzum toho, co by si student měl k získání příslušné diskursivní (odborné) kompetence osvojit. Proto je třeba kromě přednáškových sdělení, skript a učebnic (které mají jen orientující a uvádějící funkce) samostatně studovat další odbornou literaturu. Těžiště univerzitního studia je v samostatném studiu, především v samostatném čtení studijní literatury, která obnáší zpravidla několik titulů (5 – 10) a tudíž několik tisíc stran textu. Proto musí student vědět, jak rychle čte, aby mohl své čtení rozumně rozvrhnout, naplánovat. (Hubík, 2006)

Téma č. 1 Výběr problematiky odborné práce a formulování tématu. Vyhodnocení dosavadního stavu řešení problematiky.

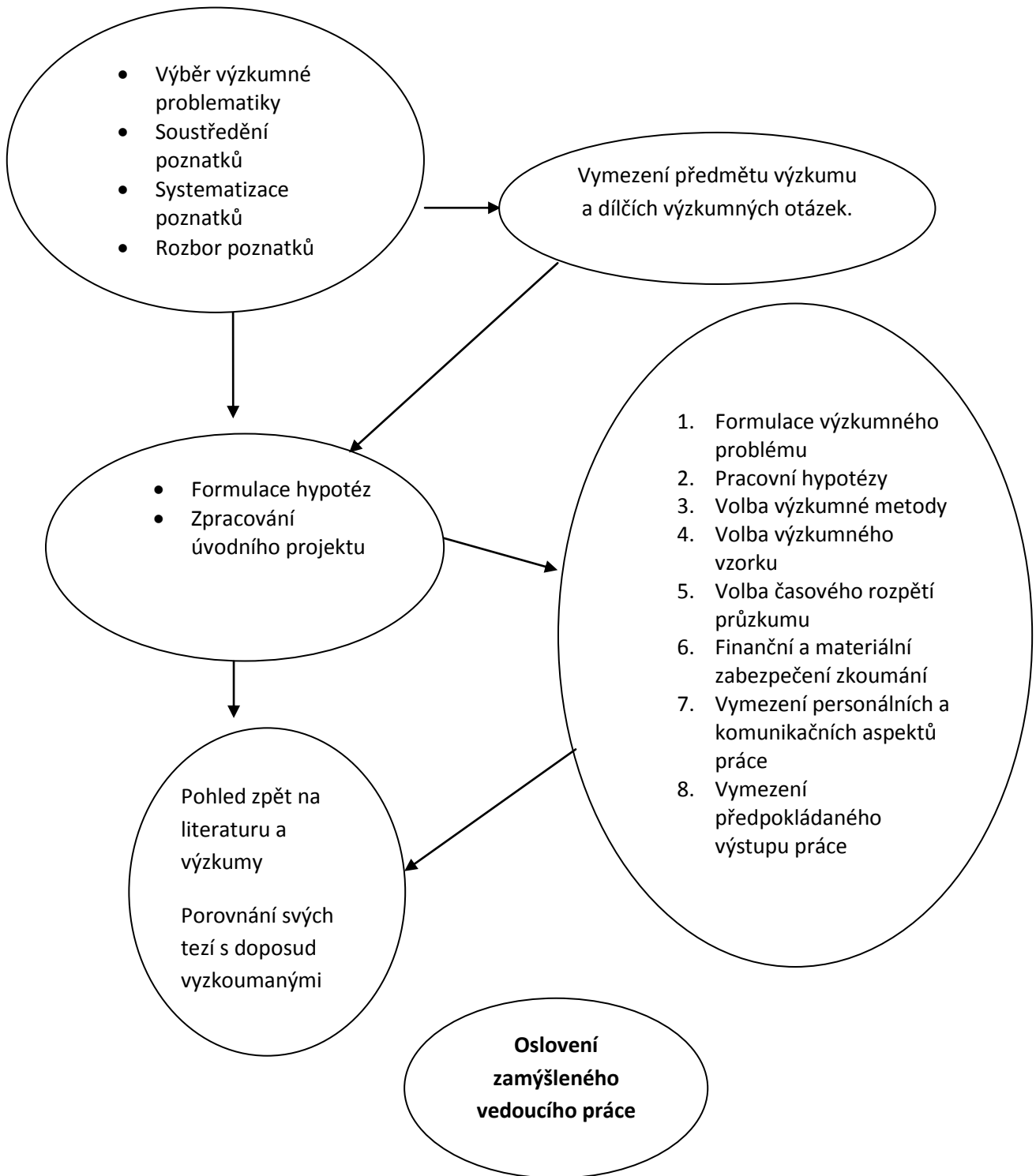
Cíl studia tématu: Seznámit studenta se způsobem výběru problémů odborných prací a jak problém formulovat. Pokud práce vyžaduje vedoucího (např. bakalářská a nebo diplomová), pak ukazuje studentovi kroky, které musí učinit, aby vedoucího získal pro svůj předkládaný projekt.

Hlavní body – pojmy k zapamatování:

- Způsoby vybírání tématu
- Determinanty tvorby odborné práce
- Role vedoucího práce
- Koncepce utváření projektu odborné práce

Klíčová slova: odborná práce, problém, téma, determinanty, literatura, výzkumy

Literatura:

- 1) ČMEJRKOVÁ, S., DANEŠ, F. *Jak napsat odborný text*. 1.vyd. Praha: Leda, 1999. 255 s. ISBN 80-85927-69-1.
- 2) CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISB 978-80-247-1369-4.

Kontrolní otázky ověřující pochopení tématu:

1. Popište, jakým způsobem stanovujeme téma odborné práce.
2. Na základě výše uvedeného grafu zkuste popsat specifika vybírání problémů a témat.
3. Jak oslovujeme zamýšleného vedoucího práce?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 2 Formulace cíle práce. Volba a zdůvodnění metody. Kvantitativní a kvalitativní způsoby zkoumání.

Cíl studia tématu: Seznámit studenty se skutečností, že stanovit si jasný, srozumitelný, náročný, ale úsilím dosažitelný cíl je naprosto klíčovou dovedností, kterou musíme pilovat k dokonalosti. Není možné psát odborné práce bez toho, aniž bychom uměli přesně stanovit cíl. Druhým cílem je představit studentům možné způsoby zkoumání – kvalitativní a kvantitativní.

Hlavní body – pojmy k zapamatování:

- Cíl odborné práce
- Metody zkoumání
- Přehled metod zkoumání
- Kvalitativní a kvantitativní zkoumání

Klíčová slova: cíl práce, kvalitativní metody a kvantitativní metody, jejich specifika

Literatura:

1. GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000.207 s. ISBN 80-85931-15-X
2. DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele. 1993.1. vyd. Praha: Karloinum, 374 s. ISBN 80-7066-822-9.

Téma č. 3 Harmonogram tvorby odborné práce. Struktura odborné práce a její varianty

Cíl studia tématu: Vymezit studentům zákonitosti tvorby odborné práce ve vztahu se stanovení a dodržováním harmonogramu. Vytvoření struktury odborné práce.

Hlavní body – pojmy k zapamatování:

Harmonogram tvorby odborné práce

- 1. Formulace problému,** které vymezuje, **proč** se chceme danou problematikou zabývat. Dále je nutné vydefinování výchozí terminologie a stanovení závislých a nezávislých proměnných.
- 2. Heuristická fáze,** která zahrnuje shromažďování a studium literatury. V této fázi se pokoušíme o analýzu a kritiku existujících teorií a zaujmutí vlastního stanoviska k nim. Na základě vědeckých paradigmat stanovujeme nosná témata, která nám vymezují naši práci.
- 3. Fáze formulování hypotéz** – viz. samostatná kapitola.
- 4. Výběr metod a konstrukce nástrojů,** kterými budeme metody používat.
- 5. Předvýzkumná sonda.**
- 6. Stanovení výběrového souboru.**
- 7. Sběr dat.**

Klíčová slova: harmonogram, struktura, koncepce, volba nástrojů, technik a metod

Literatura:

1. ECO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*. Translation: Ivan Seidl. 1. vyd. Praha : Votobia, 1997. 271 s. ISBN 80-7198-173-7.
2. HOLTON, Gerald. *Věda a antivěda*. Z angl. orig. přel. Otakar Jelínek. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. 214 s. ISBN 80-200-0717-2.

Kontrolní otázky ověřující pochopení tématu:

- 1)** Pokuste se vymezit klíčové pojmy, které Vás budou provázet při stanovování harmonogramu odborné práce.
- 2)** Jaký rozdíl vidíte mezi pojmy struktura a koncepce odborné práce?
- 3)** Co rozumíte slovním spojením „heuristická fáze“ a jak probíhá?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 4 a 5 Místo empirického šetření a jeho úloha v odborném textu. Vlastní tvorba textu.

Cíl studia tématu: Cílem tohoto tématu je donutit studenta k zamyšlení, jaká je úloha empirického zkoumání v odborném textu tak, aby byl schopen vnímat, že existují práce historické, práce popisné, práce inovativní či kompilační, práce ověřující platné zákonitosti, ale také práce nové původní vědecké.

Hlavní body – pojmy k zapamatování:

- Empirické šetření
- Výzkum
- Průzkum
- Orientační šetření
- Požadavky na empirické šetření

Klíčová slova: empirie, sociálně pedagogický výstup, metody, validita, reliabilita, objektivita

Literatura:

- 1) HUBÍK, Stanislav. *Sociologie vědění: Základní koncepce a paradigmata*. Praha : SLON, 1999. 224 s.
- 2) HOLTON, Gerald. *Věda a antivěda*. Z angl. orig. přel. Otakar Jelínek. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. 214 s. ISBN 80-200-0717-2.
- 3) MAŇÁK, Josef. *Stručný nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. 46 s. ISBN 80-7315-002-6.
- 4) MAŇÁK, Josef, ŠVEC, Vlastimil. *Cesty pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004. 78 s. ISBN 80-7315-078.

Téma č. 6 Odkazování na zdroje odborných informací. Norma pro práci se zdroji odborných informací a její výklad. Jazyková stránka – odborný styl.

Cíl studia tématu: Odkazovat na zdroje odborných informací se už studenti naučili v předmětu „Tvorba odborné práce“. Zde však probereme klíčové informace vztahující se k etice práce se zdroji informací. Naučíme se rozeznávat, která jazyková forma je nejvhodnější pro odborný styl (osobní, neosobní – já, my, ono)

Hlavní body – pojmy k zapamatování:

- Citační norma ISO 690
- Tištěné zdroje informací
- Elektronické zdroje informací
- Školní katalogizační knihovní systém
- Citační etika
- Jazyk odborné práce

Jak uvádí autor Boldiš, zásady citační etiky jsou přesně vymezeny dle normy ISO 690, kterou je nutné bez výhrady respektovat a naplňovat. Zapamatujte si prosím následující zásady, které se týkají pravidel tvorby citací:

- Citace musí být především přehledná a jednotná.
- Citace by měla být úplná.
- Citujeme výhradně z primárních pramenů.
- Zachováváme pravopisné normy po daný jazyk.
- Pokud některý údaj chybí, vynecháme ho (např. vydání) a pokračujeme údajem následujícím.
- Údaje v citaci řadíme přesně dle stanovené normy pro daný typ citace.
- Zachováváme jazyk knihy.

Jaké jsou nejčastější prohřešky v citování:

- Citování díla, které autor nepoužil.
- Necitování díla, které autor použil.
- Citování vlastních děl, které nemají souvislost s tématem (tzv. autocitace).
- Nepřesné citování znemožňující identifikaci díla.

Smyslem i cílem čtení odborných textů je postupné získávání **diskursivní kompetence**, která spočívá především ve zvládnutí odborného jazyka a způsobu odborné komunikace, ale také v získání schopnosti porozumět sdělovanému smyslu textu v konkrétním kontextu. Ve vědách o člověku a společnosti je získání diskursivní kompetence obtížné, neboť *odborný jazyk* se příliš neliší od jazyka *běžného* (neodborného) a na první pohled se s běžným jazykem dokonce překrývá. Naprostá většina *pojmu* odborného jazyka má stejnou podobu, jako odpovídající slova běžného jazyka a proto je zcela nezbytné si tento fakt při čtení (studiu) odborného textu neustále připomínat, uvědomovat a kriticky reflektovat. (Hubík, 1999)

Klíčová slova: citace, vyhledávání, forma, zdroje informací, ISO 690

Literatura:

BOLDIŠ, Petr. *Boldis.cz : stránky o citacích podle normy ISO 690* [online]. 2001, 11.11.2004 [cit. 2009-01-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.boldis.cz/citace/citace.html>>.

ČSN ISO 690: dokumentace. Bibliografická citace: obsah, forma a struktura. 2. vyd. Praha: Český normalizační institut, 1996. 31 s. ISBN neuv.

Téma č. 7 Formální úprava odborného textu: součásti a náležitosti příspěvku v seriálové aj. publikaci. Součásti a náležitosti samostatného odborného textu.

Cíl studia tématu: Naučit studenty, aby rozeznávali mezi jednotlivými druhy odborných příspěvků, uměli je třídit, samostatně vytvářet a účelně používat.

Hlavní body – pojmy k zapamatování:

- Monografie
- Periodikum
- ISBN, ISSN
- Formální úprava

Nezbytné komponenty, které tvoří odbornou práci

(upraveno dle Rozhodnutí děkana č. 7/2007 respektive 9/2010):

- úvod obsahující stručnou formulaci problému a cílů práce: zdůvodnění volby tématu, výchozí teorie/koncepce, základní termíny,
- analýza současného stavu poznání zvoleného tématu,
- výzkumné otázky/hypotézy,
- zvolená metodologie,
- popis výzkumného vzorku
- popis dosažených výsledků,
- analýza výsledků a jejich hodnocení, srovnání s výsledky obdobných výzkumů, návrh diskuse a dalšího bádání,
- diskuse, polemika,
- důsledky zjištění,
- závěry, teoretický/praktický přínos práce, zřejmá omezení práce, nevyřešené otázky, možnosti dalšího zkoumání,
- seznam použité literatury (soupis citačních zdrojů),
- seznam literatury související s tématem, seznam dalších pramenů,

- další přílohy.

Primární prameny:

- Naučné slovníky a encyklopedie.
- Příručky (srov. Spousta „vademékum“ 2003).
- Učební texty, skripta.
- Odborné a vědecké studie.
- Články v odborných periodikách.
- Monografie.
- Vědeckovýzkumné zprávy.
- Periodika.
- Rigorozní, disertační a habilitační práce.
- Články a statě v resortních časopisech.
- Články v novinách a časopisech.
- Antologie a čítanky.
- Překladové materiály zahraničních vědeckovýzkumných institucí.
- Některé druhy nepublikovaných materiálů (vysokoškolská veřejná přednáška a další).

Sekundární dokumenty:

- Bibliografie.
- Recenze.
- Rešerše.
- Referátové časopisy.
- Review.

Klíčová slova: formální náležitosti, odborný text, monografická publikace, periodická publikace, seznam odborných periodik vztahujících se k oboru, recenzované časopisy

Literatura:

ČMEJRKOVÁ, Světlá, DANEŠ, František. *Jak napsat odborný text*. 1. vyd. Praha: Leda, 1999. 255 s. ISBN 80-85927-69-1.

ČSN ISO 690: *Bibliografické citace: obsah, forma a struktura*. 1.vyd.

Praha:

Český normalizační institut, 1996, 32 s.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

KOVÁŘÍČEK, Václav. *Diplomové a závěrečné práce*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 1993. 47 s. ISBN 80-7042-071-5.

NEKUDA, Jaroslav. *Jak (ne)napsat závěrečnou práci*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 1993. 97 s. ISBN 80-210-0727-3.

ŠESTÁK, Zdeněk. *Jak psát a přednášet o vědě*. Ilustrovala Hana Kymrová. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. 204 s. ISBN 80-200-0755-5.

SPOUSTA ET AL, Vladimír. *Vademecum autora odborné a vědecké práce: se zaměřením na práce pedagogické*. Karla Ondrášková. 1. vyd. Brno: Masarykova universita, 2003. 200 s. ISBN 80-210-2387-2.

Kontrolní otázky ověřující pochopení tématu:

1. Vymezte pojem monografie a uveďte alespoň deset příkladů úplné bibliografické citace titulů, které se úzce vztahují k oboru.
2. Pokuste se vymežit rozdíl mezi těmito druhy prací: bakalářská, diplomová, rigorózní, disertační a habilitační práce.

3. Pokuste se na základě návodu, který je uveden na webových stránkách České pedagogické společnosti (www.cpbs.cz) napsat recenzi na aktuální publikaci, která se vztahuje k Vašemu studovanému oboru. Zkontaktujte svého vedoucího závěrečné práce a s ním zkontrolujte, zda Vámi vytvořená recenze odpovídá stanoveným požadavkům. Takto vytvořenou recenzi zařadte do svého odborného portfolia.
4. Pokuste se vymezit pojmy rešerše, review, anotace, resumé.

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 8 Prezentace a obhajoba odborného textu odborné veřejnosti

Cíl studia tématu: Naučit studenta základy efektivní prezentace a sebe prezentace. Ukázat mu podstatné body, které je nutné při prezentaci vyzdvihnout. Naučit je vystupovat tak, aby jeho výsledky práce působily i po prezentační stránce velmi vysokou úrovní.

Hlavní body – pojmy k zapamatování:

- Efektivní prezentace
- Elektronické prezentační systémy a programy
- Statistické zpracování dat jako nástroj efektivní prezentace
- Výraz osobního projevu
- Specifika prezentace před odbornou veřejností
- Studentské portfolio

Oblasti studentova portfolio:

- Účast na životě školy
- Prostudovaná literatura
- Vlastní odborné texty
- Praxe
- Zvláštní ocenění, vyznamenání
- Školení kurzy, další vzdělávání
- Účast na konferencích
- Vlastní publikační činnost

Klíčová slova: prezentace a sebe prezentace, odborná veřejnost, MS power point

Literatura:

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost : Příručka pro uživatele*. 1993. vyd. Praha : Karolinum, 1993. 374 s. ISBN 80-7066-822-9.

ECO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*. Translation: Ivan Seidl. 1. vyd. Praha : Votobia, 1997. 271 s. ISBN 80-7198-173-7.

HUBÍK, Stanislav. *Sociologie vědění : Základní koncepce a paradigmatata*. Praha : SLON, 1999. 224 s.

HOLTON, Gerald. *Věda a antivěda*. Z angl. orig. přel. Otakar Jelínek. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. 214 s. ISBN 80-200-0717-2.

SPOUSTA ET AL, Vladimír. *Vademecum autora odborné a vědecké práce: se zaměřením na práce pedagogické*. Karla Ondrášková. 1. vyd. Brno: Masarykova universita, 2003. 200 s. ISBN 80-210-2387-2.

Kontrolní otázky ověřující pochopení tématu:

- 1) Vymezte všechny pojmy, které jsou vypsány jako hlavní pro toto téma.
- 2) Popište hlavní zásady prezentace odborného textu.
- 3) Popište nejčastější chyby při prezentaci odborného textu.

Prostor pro odpovědi:

HARMONOGRAM STUDIA PŘEDMĚTU

PREZENČNÍ ČÁST

Konaná výuka

NEPREZENČNÍ ČÁST

samostatná práce

1. blok výuky: 5 hodin

- Seznámení s odbornými pracemi
- Druhy odborných prací
- Jejich specifika
- Formální úprava

-
- Zpracovávání předepsaných úkolů
 - Citační norma
 - Způsoby vyhledávání informací
 - Školní legislativa

2. Blok výuky: 5 hodin

- Reflexe nad zpracovávanými úkoly
- Školní virtuální prostředí WebCT
- Umění prezentace
- Odborný jazyk

-
- Vlastní vytváření studentského portfolia
 - Příprava odborného textu
 - Práce ve virtuálním prostředí
 - Návštěva NKP Praha

Úspěšné zvládnutí průběžně zadávaných úkolů prostřednictvím školního e-learningového prostředí WebCT a odevzdání závěrečné práce, která splňuje předepsaná kritéria jak po stránce formální, tak po stránce obsahové.